

Ik ben er geweest, ik heb het gezien

Leerlingen Jac. P. Thijssen College naar Auschwitz

Enkele jaren geleden publiceerde de Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie, een door de Raad van Europa ingesteld onafhankelijk toezichtorgaan een rapport, waarin zij haar bezorgheid uitte over berichten dat in Nederland antisemitische beledigingen en uitingen tot een alledaags verschijnsel zijn geworden. Het woord 'Jood' wordt steeds vaker als scheldwoord gebruikt. Ook was gebleken dat steeds meer jongeren de Holocaust ontkennen.

Reden tot bezorgdheid dus. Zou dit bij ons op school ook zo zijn? Zitten er op het Jac. P. Thijssen College in Castricum leerlingen die, ondanks al onze goedbedoelde geschiedenislessen, de Holocaust ontkennen? Hoe kun je jongeren ervan overtuigen dat de geschiedenis van de mensheid vele zwarte bladzijden kent en dat de gebeurtenissen tijdens de naziperiode misschien wel de allerzwartste zijn? Door ze tijdens de les nog meer informatie aan te bieden en door ze nog meer filmbeelden te laten zien? Wellicht is dat het geval. Alles kan helpen en moet dus worden ingezet. Maar nog beter is het om met ze naar de plaats van de misdaad te gaan. Zodat ze zelf ter plekke kunnen zien waar het gebeurd is. Zodat zij tegen hun leeftijdsgenoten en later ook tegen hun eigen kinderen kunnen

zeggen: 'Ik ben er geweest, ik heb het gezien en ik ben ongelooflijk blij dat ik in een veel betere tijd mag leven'. Het Jac. P. Thijssen College organiseerde daarom in het weekend voor Kerstmis een reis naar Auschwitz. De belangstelling bij de leerlingen uit 6-vwo was overweldigend groot. Zo groot zelfs dat er moest worden geloot om een plek. Na afloop van de loting bleek een aantal uitgelote leerlingen zeer teleurgesteld. Dat stelde mij eigenlijk al wel een beetje gerust.

Berlijn

Donderdagavond, even voor middernacht vertrokken we richting Polen. Na een nacht slecht geslapen te hebben, werden de leerlingen vlak voor Berlijn gewekt. Potsdam en Wannsee stonden op de verkeersborden. ►

Hans Deen is docent geschiedenis aan het Jac. P. Thijssen College in Castricum.

► Käthe Kollwitz was een kunstenaar die in WO I haar zoon Peter verloor. Ze maakte hierover enkele indrukwekkende beelden. De nazi's verklaarden haar werk in 1933 'entartet' en vernietigden de beelden. De mallen bleven echter bewaard en na de oorlog zijn de beelden opnieuw gegoten.

FOTO: JOCHEM DEEN

► Wiesław Kielar was een van de eerste gevangenen in Auschwitz. Hij verbleef in verschillende delen van het complex en had daar functies als verpleger, schrijver en 'gevangenisouder'. Hij overleefde Auschwitz en schreef er een boek over.

Bij de Rijksdag begon de rondleiding. Een mooie start. Democratie en nazisme zijn een vreemde combinatie. Daarna door naar het Holocaustmonument. Kun je eigenlijk wel een monument maken waarmee je de grootste misdaad uit de geschiedenis een 'plekje' geeft? Ook nog even bij de piëta van Käthe Kollwitz¹ gekeken. Het verdriet van één moeder is misschien wel het verdriet van alle vaders en moeders. Mijn medereizigers waren betrokken, geïnteresseerd en onder de indruk van Berlijn. Vrijwel geen van de leerlingen was er eerder geweest. Ze hadden het gevoel dat ze in een geschiedenisboek liepen.

Immens groot kamp

De busreis richting Krakau was lang. In ieder geval lang genoeg om een aantal films te vertonen. *The Conspiracy*, over de Wannseeconferentie, *Amen*, over de rol van de rooms-katholieke kerk tijdens de Tweede Wereldoorlog en natuurlijk *Schindler's List* die voor een deel in Krakau is opgenomen. De leerlingen keken ademloos naar het scherm.

Rond een uur of vijf 's middags waren we in Krakau. Het was al donker en het sneeuwde een beetje. De Grote Markt was in kerstsfeer. We hadden het gevoel dat we in een kerstkaart liepen. Krakau was schitterend.

Op zaterdag zaten we om acht uur 's ochtends alweer in de bus. De sfeer onder de leerlingen was gespannen. Tijdens de rit was het stil in de bus. Het troosteloze landschap en het druilerige weer versterkten de sfeer.

De wandeling door Auschwitz I onder leiding van een Poolse gids was bijzonder. De leerlingen leken in eerste instantie verbaasd, een beetje teleurgesteld misschien wel. De stenen gebouwen waren niet wat ze hadden verwacht. Dat wat er te zien was kwam daardoor misschien nog wel harder aan. Als een soort slag in het gezicht. De zalen met koffers, de schoenen, de brillen, de tandenborstels, de kinderschoentjes, het haar... Het bezoek aan de 'sta-cellen' met het verhaal van Wiesław Kielar.² Tijdens het voorlezen kon je de sneeuw horen neerwarrelen. Niet in woorden te vatten. Hier is het gebeurd.

Tussen de middag aten we pizza in Oswiecim. Een groter contrast is bijna niet denkbaar. Daarna weer op pad. Nu naar Auschwitz II. Een paar jongens stapten wat uitgelaten uit de bus. Jonge mensen en sneeuw vormen samen een leuke combinatie. De opmerking: 'Hé jongens, we zijn in Auschwitz' was genoeg. Zwijgend liepen we onder de poort door. Nu pas werd duidelijk hoe immens groot dit kamp was. Ruim 350 voetbalvelden schuldige aarde. Halverwege het perron het eerste verhaal over de organisatie, het transport, de reis, de aankomst en de selectie. We stonden

'Nu pas werd duidelijk hoe immens groot dit kamp was'

precies op de plek waar in 1944 het lot van de Hongaarse joden werd bepaald. Zelf als je er staat is het bijna niet te bevatten.

In een van de barakken van het vrouwenkamp ging het verhaal verder. Het was er kil en onaangenaam. Er werden stukken voor-gelezen en korte verhalen verteld. Een aantal

leerlingen stond met tranen in de ogen te luisteren. Deze plek is zo intens, dat ik mijn eigen tranen slechts met moeite kon bedwingen. Had ik ze de vrije loop moeten laten? Achteraf denk ik van wel. Twee meisjes hadden een steentje uit Castricum meegenomen. Ze legden het bij de andere steentjes op een van de monumenten. Bij een verwoeste gaskamer hebben we een tijd gezeten en gepraat. Het 'hoe' werd ineens veel duidelijker. Het 'waarom' niet. Je kunt veel uitleggen, maar Auschwitz niet. Er werden zeker tien argumenten van Holocaust-ontkenners genoemd en besproken. Hier in de weidsheid van het kamp bij gaskamer nummer II klonken ze wel heel erg onnozel. Ontkennen heeft immers totaal geen zin op deze plek. Uiteraard hebben we het ook over de daders gehad. De wetenschap dat er een aantal is ontkomen is onverteerbaar.

Het was echt koud. Niemand merkte het. De schemer valt in Polen om deze tijd van het jaar vroeg in. We moesten opschieten. Het kamp werd in stevige pas doorkruist. Overal was prikkeldraad en het leek oneindig groot. Op de terugweg was het weer stil. Een van de buschauffeurs deelde warme chocolademelk uit maar de gesprekken kwamen niet echt op gang.

Getto

Op zondag werkten we verder aan ons onderwerp. We bezochten de joodse wijk Kazimierz. Hier woonden voor de oorlog ruim 70.000 joden, nu zijn dat er nog ruim 100. Het laatste

pogrom heeft hier in augustus (!) 1945 plaatsgevonden. De 56 jaar oude Róza Berger werd hierbij doodgeschoten. Ze had kort daarvoor Auschwitz overleefd. De film 'Schindler's List' is voor een deel in deze wijk opgenomen. De gids laat een paar plekken zien waar gefilmd is. De tijd is hier stil blijven staan. Het joodse

getto en de fabriek van Oskar Schindler lagen aan de andere kant van de Wisla. Al met al een stevige wandeling, maar we wilden het allemaal zien. Om 16.00 uur weer richting Castricum. 's Avonds voor het slapen gaan koken we naar de film *Haar naam was Sarah*. Om een uur of zeven de volgende morgen waren we weer thuis.

Op onze school bestaat een lange traditie als het gaat om het maken van reizen. We komen op veel indrukwekkende en mooie plaatsen. De slagvelden van Verdun en Normandië, de kastelen aan de Loire, het Colosseum in Rome, Barcelona en nog veel meer. Toch denk ik dat veel van deze reizen uiteindelijk in het geheugen zullen verdwijnen. De reis naar Auschwitz niet. Deze staat voor altijd in het geheugen gegrift. De ECRI hoeft zich over deze leerlingen geen zorgen meer te maken. Ik ook niet. ■

Linksboven: 'Dat wat er te zien was kwam daardoor misschien nog wel harder aan. Als een soort slag in het gezicht. De zalen met koffers, de schoenen, de brillen, de tandenborstels, de kinderschoentjes, het haar...' Foto: Bibi595 via Wikipedia.

Onder: Panorama-foto van het kamp Auschwitz-Birkenau vanuit de hoofdboort.

